

—**У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 1. МАРТА 1884.**—

ГОДИНА IX.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 23.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 повч. месечно. — Претплатна се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном ставу, у Новоме Саду.

ДРАМСТВО ПЕСНИШТВО УОПШТЕ.

(Из награђеног дела „Песничке вештине“ од дра Стевана Павловића.)

Шта је драма.

Драма је грчка реч, која значи *радњу уопште*, т. ј. догађај, који пониче из људске воље, па се и врши људском снагом.

Драма је највиша песничка вештина. С тога се и развила истом после епске и лирске. Има и таквих народа, у којих се развила епска и лирска песма, али се још не разви драма, или бар оста назад за другим врстама песништва.

Епски спев обухвата спољашњи, а лирски унутрашњи свет, драма пак спаја та обадва света. У епском спеву владају догађаји, у лирској песми осећаји, у драми се спајају са догађајима дела и осећаји.

Јединство.

За драму се понадире захтева *јединство*, у ком ће догађаји и осећаји једно у друго пре лазити као у живој слици, па саградити један, целокупан и самоставан створ. Тако дакле драма спаја све врсте песништва и стоји им на вршку.

Радња и карактер.

Али у драми није дosta, да човек осећа и трпи догађаје, него он ваља и сам да *ради*. Уз то треба да *осећа*, што бива с поља, па тако да и он сам собом целокупан ради, а радња да му се и с поља показује. У томе се јавља његов *карактер*.

Драма се дакле забавља *делима* и *карактерима* са пуним *осећајем*.

Карактери су за драму, особито за нашу новију, од главне вредности. У старих беше рад-

ња нешто главно, јер им поглавити смер бијаше, да се добро развије прича, која је основа радњи. Али је у њих и живот био простији, мисли много већма скучене а једна народност, па за то се и карактер много простије развијао. У нас је друкчије. Ми познајемо свуколику земљу, знамо за просвету многих народа што су још живи или су већ замрли, па и ми имамо дела од те просвете; даље су и наше политичке, прометне и научне прилике много различније него ли у њих. За то се и карактери морају у нас различно јављати, те је и обележавање њихово у нас од превелике цене. У старих бијаше радња у самој причи, где се карактери не могаху ништа мењати. У нас на супрот треба да прича или радња извире из карактера, т. ј. да се радња удешива према карактерима. За то кад песник већ има какво готово градиво, на пр. из повеснице, ваља да карактере тако удеси и нацрта, да из њих извире радња. Ако ли пак има готове карактере, дакле опет градиво из повеснице, ваља да радњу тако удеси, да се она развија према карактерима. По томе је дакле карактеристика у драми главна ствар. За то има новијих драмских умотвора, у којима је радња слаба а карактеристика јака, па ипак се ти умотвори као драмски јако цене. Такве су драме на пр. Гетова „Ифигенија“ и „Тасо“, које би старима биле неразумљиве.

Много је стало и до тога, *како* да се прта карактер, и *какви* карактери да се пртају?

(Наставиће се.)

ЛИСТИЋИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Проводације. Шаљива игра у 5 чинова, написао Милан Савић.“) У суботу, 25. фебруара о. г. приказана нам је први пут нова оригинална шаљива игра од Милана Савића, коју је Матица Српска летос под другим насловом „То ћемо видити“ са књижевном наградом од 200 фор. а. вр. наградила.

Нов комад, а уз то још оригинална, од књижевног друштва награђена шаљива игра, и то још од писца, који је овдашњој публици непосредно познат, морала је напунити позоришну зграду тако, да је ово, по касином приходу, до сада најјача представа у овој сезони.

Ова шаљива игра црпена је из нашег свакидашњег живота. Радња њена збива се у једној нашој већој вароши.

Богата удовица Радићка има на удају кћер Даницу, која је „добра партија“. Зато се отимају о њену руку више ђувегија. На првоме је место Рајко Петровић, млад адвокат, а уједно друг и пријатељ даничиног рођеног брата правника Веселина. Рајко је честит, обичан човек са свима врлинама и манама једног младића. Он воли Даницу а и она њега. Ову љубав закриљује и потпомаже осим Веселина још и брат удовице Радићке, даничин и веселинов ујак, честит и поштен Сребенда, Манојло Шарић. Само мати даничина не мари адвоката Рајка, јер га држи за бекрију, пошто с њеним сином Веселином често проводи веселе ноћи и буновне дане. У овој антипатији подржава је још и њена пријатељица, матора девојка Симка Весова, нека утвора и улизица, као што су обично женске творсте, која том приликом оке євога рођака, економа Илије Машине да оженит с Даницом. Илија Машин је заплетењ и задужен, па се жени по невољи, а уз то је звекан прве класе, шмоља-нисимус да му пара нема, — и зато мора за њега да раде рођака му Симку и пријатељ му Север Драгић. Трећи је, али из далека ђувегија неискрени пријатељ илијин, Север Драгић. Север Драгић је опскурна екзистенција. Он сам за себе вели да је публициста — седма велесипела —, да је познат са многим великим људима, црквеним и државним великородостојницима, да је имао многе лепе прилике за женидбу, па чак из аристократских кругова, али да их је као честит Србин морао одбити. Он је имао и много „авантира“ у животу, изводио је многа јуначка дела по Италпији et saetera, et saetera, једном речи он је „швиндлер“ од најбоље сорте, а сада је управо паразит на замршеној имаовини жалосног економа Илије Машине и ловац на „масне партије.“

То су главне особе у овој шаљивој игри, и око њих се обреће цела радња.

Даница, и да није тако паметна девојка као што је, морала би на први поглед видити, да је Илија Машин шмољан. Она му се у брк смеје, а у трећем чину, кад је Илија углавио прилику да са Даницом на само буде, да јој своју љубав изјавити може, грозно га је мистификовала учипивши га средством једне велике, унапред са братом удешене лудорије, те га тако на сву меру исмејала. Ствар је у овоме. Кад је Илија изјавио Даници своју љубав, и кад му се ова у шали, очевидно исмејајући га, одазове, упути га она одмах, да то све с места и њеној матери саопшти, која је у другој соби бајаги као болесна прилегла. С тога Даница не пушта Илију у ту собу, већ он мора из ове собе (са позорнице) да говори унутра, од куда му Веселин са притажаним болешљивим гласом пајвеће погређе враћа. Илија је збуњен и изненађен, а у то долази баш с друге стране Радићка, коју Илија одмах за примљене увреде нападне. Ова пак, не знајући о свему ишта, мисли да је Илија луд, те га са највећом индигнацијом одбије. За тим се појави и Веселин а у исто време изгуби се Даница. Међутим се Илија мало приbere, те ће да приповеди целу ствар, како је он Даници изјавио љубав, и како је ова на то пристала, и како је то после и матери њеној саопштио, те се за потврду тога позове и на Даницу, која се међутим опет на позорници појавила, но Даница наставља шалу и даље, те све пориче. Ово Илију доводи у највећу забуну, и он, спрома, мора да се као исмејан повуче. То је плијино прво „корабљекрушеније“, где му и онај једини кредит, што га је у гђе Радићке имао, у опасност долази.

Док се са Илијом ова комедија збива, дотле Рајко и Даница под протекцијом старога Манојла Шарића култивирају своју љубав, а Север Драгић, мними пријатељ Илије Машине, који бајаги за Илију ради и овоме упутство даје, да се са веселим братом Веселином упозна и са њиме „лумшује“, — долази сам на ту мисао, да за самог себе ради. За ово му се пружила најбоља прилика, кад га је Илија Машин на шеталишту увео у круг Радићкине породице. Док адвокат Рајко ради преко Веселина и Шарића, а Илија преко Симићке и Севера, Север ће управо преко same матере, гђе Радићке. Ласкаве речи северове и крупне фразе, којима се размене, задобију брзо гђу Радићку. Она све удварање прима за готов новац, и заљуби се у Севера те оке да пође за њега. Север је и са тим успехом задовољан и жури што пре венчање. Ра-

дњка у том тренутку женске слабости заборавља да је мати, те не мари већ вишне ни за децу. Она „швермује“ за Севером и оне баш да се извеже с њим у шуму, где „славуји поје и где цвеће мириши“, кад у исти мах стиже Севера зла коб. Радићкина собарница Јуда, која Севера сад добро уочи, позна у њему человека, који је њену сестру унесрећио, и кад Јуда због настрадаја на Севера буде од Радићке из себе истерана, начини она узбуну у кући, те Север буде на најсрамотнији начин „демаскиран“. У томе Илија Машин, који је по упутству северовом са Веселином банчио, упадне пијан у собу, а мало час ево и адвоката Рајка, који Илију гони са екзекуцијом због плативе менице, и коме ујак Манојло Шарић препоручује и криминалну ствар против Севера. Све ово допринело, је да се Радићка растрезни, те да напослетку благослови брачну свезу између Рајка и своје кћери Данице.

Писац је ове шаљиве игре, као што се види, здрава. Фабула је згодна за шаљиву игру, и карактери су јој прикладни. Разговори су течни и живи. И поред свега овога радња у овој шаљivoј игри сувише се развлачи, и та спора и млитава радња одузима овоме делу ону бујност и ону једрину, коју драматски продукт, па и шаљива игра, у својој целини треба да има.

Писац ове рецензије имао је већ прилике, да о овоме делу свој суд изрече, кад је исто код Матице Српске за књижевну награду компетовало. Он је онда побројао многе специјалне мане ове шаљиве игре, и код неких ставио је категорични захтев поправке, ако би компетенат (Милан Савић) хтео да извођује књижевну награду. Други, односно трећи умољени судија матичин приметио је међу осталим још и то, да су карактери слабо „маркирани“, и напоменуо је како карактери сами собом треба да изазивају ситуације, а ове опет да стварају карактере. Тиме наравно постаје радња бујна и постизава се најважнији атрибут једног драматског дела. Писац шаљиве игре поправио је касније своје дело којико је могао, и постигао је књижевну награду, коју је тражио. Али ни у поправљеном делу није испчезло бледило карактера, те је с тога и радња остала слабија. Сам заплет, где је кулминација игре, неприродан је и успљен. Таква ситуација могла је понићи само поред онаквог карактера — шмокљана, као што је економ Илија Машин. Само његов шмокљански карактер може да оправда онакву бешмислену лудорију, каква се с њиме забива; а кад се помисли, да у животу скоро нема таквих сакалуда, као што је тај Илија, онда је ipso ни та ситуација, која нам износи и представља заплет, не може бити потпуно оправдана. Све три матичине судије чиниле су баш на заплет у првобитном тексту своје примедбе,

и писац га је поправио. Но исти заплет у поправљеном тексту овако поправљен, а и према осталим предузетим поправкама дела, скоро да је у овоме данашњем облику постао излишан. Ђекопозиција дела, премда је мало развучена, опет је зато добра. А разрешење заплета, — свршетак ове шаљиве игре, — испало је писцу потпуно за руку. Радња је у петом чину врложива, и опет не прењагљена, него, као што треба, одмерена.

Публика, као што је својом обилатом посетом показала интересовање за овај комад, исто је тако и сам приказ са великим пажњом а уз понављање изјаве допадања пратила. Напослетку је и самога писца изазвала, но пошто овога не беше вишне тамо, то се у име његово подначелник позоришта, г. А. Хаџић захвалио на оданој му почасти.

Не можемо пак овде муком прећи, како је публика своје изразе задовољства често на многим драстичним местима изјављивала. Ми смо већ једном приликом овакве ствари замерили, па и сада то морамо замерити и публици, и писцу, и управи позоришној.

Но абстрахијући од овога може се рећи и судити, да се ова шаљива игра публици дошла.

Како смо пак сопственим ушима чули и по неке замерке и изјаве нездадовољства, не можемо да и те веће претензије недирнуте оставимо. У одговор овима навешћемо овде речи једног нашег колеге, којима је у реферату своме, поднесеном Матици Српској, ову шаљиву игру за награду препоручио. Он вели ово:

„Ја бих можда дуже размишљао, да ли то (т. ј. награду) могу предложити с мирном душом, кад бих мислио, да се Матица могла надати на расписану награду каквој узор-комедији са гледишта данашње светске књижевности. Но кад би се навек то тражило, онда би и код већих народа, не велим код Мађара, али н. пр. у Немаца прошло кадшто десетак и више година, док би се једна награда могла издати, и тако би расписи награда промашили свој смер помагања и постицања — encouragement — књижевности.“ —

Што се саме игре глумача тиче, ту немамо ништа много рећи, јер је ова шаљива игра тако добро и складно одиграна, као ретко која. Потрошило се истина и много труда око припреме, али се баш том приликом и показало, шта могу труд (студија и веџбање) да учине. И гђца Петровићева, (Даница), коју као почетницу виђамо само у мањим улогама, и која је данас први пут једну велику, главну улогу играла, задовољила је својом игром. Још ћемо да споменемо г. Ђиника (Илију Машиног) као главног јунака. Он је своју улогу скроз проникао, те је својом добром игром много пута смеј у публици изазвао, — био је шмокљан неисказан.

М. Ђ-ћ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

23. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 16.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 1. МАРТА 1884:

МЛЕТАЧКИ ТРГОВАЦ.

ПОЗОРИШНА ИГРА У 5 ЧИНОВА, ОД В. ШЕКСПИРА, ПРЕВЕО ЈОВАН ПЕТРОВИЋ, ЗА СРПСКУ ПОЗОРНИЦУ УДЕСИО А. ХАЦИЋ.

(Овај је превод наградно драматски одбор у Загребу са 200 фор. а. вр.)

ОСОБЕ:

Дужде од Млетака	Лукић.
Марокански кнезевић	Љ. Стanoјevић.
Арагонски кнезевић	Милосављевић.
Антонпо, млетачки трговац	И. Стanoјevић.
Басанио, његов пријатељ	Димитријевић.
Соланио, } пријатељи антонијеви	Марковић.
Грацијано, }	* * *
Лоренцо, љубавник цесарин	Динић.
Шајлок, чивутин	Барбарић.
Тубал, чивутин, његов пријатељ	Т. ЈОВАНОВИЋ.
Ланделот Гобо, слуга шајлаков	Ђурђевић.
Стари Гобо, отац му	Ралић.
Салерио, гласник из Млетака	Суботић.
Порција, богата наследница	* *
Нериса, њена пријатељица	М. Рајковићка.
Цесика, шајлокова кћи	Т. Лукнићка.
Паж	Љ. Динићка.
	Л. Петровићева.

Млетачки сенатори, чиновници судбеног двора, слуге и пратиоци. — Збива се час у Млецима, час у Белмонту у порцијином двору.

Г. Т. ЈОВАНОВИЋ, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду као гост први пут.

У суботу 3. марта: „МАРКИ ВИЛМЕР“. Позоришна игра у 4 чина, од Жоржа Санда. С француског. — Г. Т. ЈОВАНОВИЋ, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду као гост по други и претпоследњи пут.

Болује: П. Добриновић.

НОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.